

Dielo ako vyjadrenie umelca

(Seminárna práca)

Predmet: Umenie a kultúra
Vyučujúci: Mgr. Petronela Sopková
Vypracovali: Veronika Hamarová, Filip Kováč
Trieda: 2.A
Školský rok: 2015/2016

Úvod

Umelecké dielo je významným fenoménom a dôsledkom ľudskej existencie. Človek (autor, umelec) svojou tvorivou, intelektuálnou činnosťou umelecké diela vytváral po stáročia už od svojich počiatkov. V kolobehu dejín sa umeleckým dielom stávali rôzne hmotné (maľby, sochy) ako aj nehmotné predmety (literárne diela, tanec). V literatúre sa preto umelecké dielo charakterizuje najmä ako výsledok cieľavedomej tvorby autora, artefakt, či vyjadrenie umelca.

V predkladanej seminárnej práci sa zameriame práve na najneskôr uvádzanú charakteristiku, ktorú budeme prezentovať prostredníctvom umenia v jednotlivých obdobiach dejín ľudstva, od praveku až po modernu.

Praveké umenie

Altamíra (jaskyňa v Španielsku)

Maľbám v jaskyni sa prisudzuje rôzny význam. Veľmi pravdepodobný je ich súvis s loveckou mágiou. Často sa interpretujú ako zobrazenie príbehu o love. Vedú sa však diskusie aj o to, či by maľby nemohli byť akýmsi kalendárom alebo astronomickou mapou. Nachádza sa tu okolo 2000 malieb a rytín, z toho asi na 900 z nich sú znázornené zvieratá, napr. býky, kone, jelene, soby (a vyhynuté príbuzne druhy), zubry (bizóny), vlci, divé mačky, nosorožec a dokonca aj mýtická bytosť – jednorozca.. Je tu ale taktiež veľa rytín ktorých význam sa nepodarilo odhadnúť. Jaskyňa pravdepodobne slúžila ako posvätné miesto k uskutočňovaniu rituálov ľudí tej doby. Svedčí o tom umiestnenie malieb hlboko v jaskyni. V týchto častiach ľudia neprebývali, žili bližšie pri vchode, a hlboko do jaskyne vchádzali len výnimočne. Autori malieb nie sú známi no predpokladá sa že chceli vyjadriť bežný život. Maľby si uctievali a kládli na ne veľký dôraz. Mali vyjadrovať túžbu po love a po úlovku. Predstavujú posvätné miesto, kde ľudia dúfali že im prinesú viac úlovkov. Diela sú vyjadrením danej životnej situácie.

Praveký tanec

Tanec v minulosti sa od tanca dnes veľmi líši. Dnešné tanečné kreácie predstavujú celkový komplex umenia, v minulosti tancovali zahalení v koži zo zvierat'a. Tanec v minulosti predstavoval oslavnú metódu ako osláviť lov. Tancovali s náradiami, ktoré si sami vyrobili okolo vaty a vydávali oslavné zvuky. Náradie bolo vyrobené z kameňa alebo slonoviny.

Venuša (socha)

Ako pri väčšine pravekých kultúrnych artefaktov nie je zmysel existencie týchto figúrok známy. Archeológovia väčšinou iba špekulujú, že by mohli byť emblémami bezpečnosti, úspechu, ikonami plodnosti, pornografickými predstavami či len priamou prezentáciou veľkého božstva, kultu materstva či iných rozličných miestnych modiel. Zjavná obezita figúrok naznačuje, že v období ich tvorby (keď dominoval lov a neexistoval chov hospodárskych zvierat či poľnohospodárstvo, a človek tak nemal plynulo zabezpečenú potravu) bola obezita jedným z kritérií na prezentáciu túžby po hojnosti a bezpečí. Mohla tiež

znamenat' túžbu po tehotenstve a potomkoch, najmä v období matriarchátu znázorňovali pravekí umelci silné postavenie ženy ako pokračovateľky rodu. Autor sochy chcel pravdepodobne vyjadriť úctu a vďaku žene cez zvýraznenie jej predností (oblé boky, plné prsia, veľké lono). Zároveň do svojho diela preniesol presvedčenie, že je žena schopná zachovať ľudskú existenciu. Do jej sošky vkladal nádej, že mu pomôže splniť túto ambíciu.

Staroveké umenie

Výpovede diel otrokárskej spoločnosti teda staroveku nám azda odkryjú jedných z najvýznamnejších sochárov archaického až klasického ak nie celého antického Grécka, ktorí svojím umením vykreslili človeka vo svojej vrcholnej dokonalosti, a to prepracovaním jeho tela do tých najmenších podrobností.

Vlastnosť, ktorá živo odzrkadľuje charakter sochára už na význame jeho mena, známeho pre diela ako *Odpočívajúci satyr*, *Eros Lukostrelec*, *Hermes a Dionýzos*, *Léto* či *Apolón a Artemis*. Za prevratné dielo, „toho, čo dokončí svoju prácu“ sa považuje *Afrodita Knidská*. Táto socha zavádza ženský akt, nahú ženskú figúru do západného umenia. Tu vidíme **Praxytelov** pokus o skutočné vyjadrenie ženskosti v stavbe aj v póze. Jemnosť a ženskosť sa prenáša aj do mužských sôch (bohov). Jeho diela majú s najväčšou pravdepodobnosťou pôsobiť eroticky. Inšpiráciou mu zrejme aj bol jeho romantický vzťah s dievčinou Frýné.

Ďalší nemenej dôležitý sochár, ktorý sa preslávil sochou *Diskobola* či sochou *Atény a Marsya* sa stal výnimočným nie len pre svoje diela, ale taktiež pre to, že sa mu podarilo prekonať starý spôsob zobrazovania vloženie ilúzie pohybu do sôch. **Myrónovi** však vyčítali, že jeho sochy nevyjadrovali žiadny posun duše (myšlienky, náladu) zvečňovanej osoby. Táto kritika sa ale len snaží začierniť technickú dokonalosť majstrovej tvorby.

Umelcovi, ktorému sa prisudzujú plné zásluhy na vytvorení 4. divu starovekého sveta (*sochy Dia*), súsoší pripomínajúcemu víťazstvo v bitke pri Maratóne, sochárskej výzdobe *Parthenónu* na aténskej Akropole, na ktorej sa okrem desiatok sôch vynímala bronzová *Athéna Lénniá* a kolosálna *Athéna Promachos*, je potrebné pre jeho monumentálne diela dať klobúk dole aj dnes, keďže odrážajú celkovú symboliku Atén, stali sa základom pre nasledovný vývoj gréckeho sochárstva a dovolíme si povedať, že dávajú antike vizuálnu podobu. **Feidiové** sochy pôsobia dojmom, akoby v nich bol život, akoby šlo o živé bytosti. Velikán gréckeho sochárstva vo svojom umení predstavuje isté zobrazenie ľudského vnútra. Hovorí sa, že Feidias vedel „pretvárať bohov na ľudí a ľudí na bohov“.

Zaiste výsledky obdivuhodnej a veľkolepej tvorby predstavených sochárov svedčia o ich dôslednosti, perfekcionizme, poctivosti, zmysle pre dokonalosť, iniciatíve dosiahnuť kalokagatiu (ideál spojenia vnútornej a vonkajšej krásy), sčítanosti v mytológii, ktorá sa stáva oporným pilierom ich diel, demonštrujúcej oslave božstiev, ako najvyššieho dobra, ktoré si zaslúži ich obdiv vo všetkom, čo im môžu ponúknuť.

Umenie v humanizme a renesancii

Notoricky známe pojmy, ktoré netreba nijako zvlášť vysvetľovať. Ved' každý ako tak vzdelaný človek by ich mal dokázať definovať minimálne aspoň poznať. Uvedomuje si však každý ich zmysel, význam, dôležitosť, hodnotu, odkaz?

Podme pekne po poriadku. História nám prezrádza, že renesancia aj humanizmus sú súčasťou jedného kultúrneho prúdu, spôsobu života a myslenia v 14. až 16. storočí. Za centrum a zrod oboch sa považuje Taliansko (Florenca, Benátky, Miláno). Obidva majú latinský pôvod a vznikajú pre jediný účel. Ľudia vtedajšej doby zmenili názory na Boha a svet. Predstavy zastaraného stredovekého sveta obracajúceho sa výlučne na Cirkev a Boha sa zrútili. Prečo? Šíritelia myšlienky humanizmu a renesancie boli presvedčení, že obyčajný človek môže žiť blahodarný život už tu na zemi a nemusí čakať v tieni svojho nízkeho spoločenského postavenia na spásu vo večnosti a myslieť si, že pozemské bytie je akýmsi prechodom na onen svet.

Možno chápať nový kultúrny smer ako znovuzrodenie, obnovenie a návrat k princípom antiky a nové ideové hnutie ako prerod myslenia a konania ľudí na realitu, vedou overené poznatky, svoje vlastné schopnosti, znalosti? Odpoveď znie jednoznačne áno. Obidva dávajú istým spôsobom človeku a pochopiteľne umelcovi doby pocit slobody. Umenie sa konečne môže stať aspoň z časti odrazom, zrkadlom postrehov, dojmov osoby, ktorá ho tvorí. Umelec drží vo svojich rukách prostriedky, ktorými môže túto skvostnú ideu expandovať všade okolo seba. Už nie je limitovaný konexiami uplynulej epochy. Otvára sa mu možnosť priniesť niečo nové, nikým nepoznané, prekvapivé, príležitosť objavovať neprechodené chodníčky, neprebádané miesta či vydať sa na úplne inú cestu a odhodlanie rozširovať revolučnú víziu, ukazovať odlišný smer iným, zmeniť zmýšľanie, mylné postoje, názory máš a povzbudiť ich k zahájeniu novej éry.

Za opísaným účelom sa obrátil ne jeden umelec. Stačí spomenúť mená ako Leonardo da Vinci, Michelangelo Buonarroti, Juraj Agricola, Erazmus Rotterdamský, Ján Gutenberg, Dante Alighieri, Giovanni Boccaccio a mnoho iných. Priblížme si hlbšie tvorbu jedného z nich.

William Shakespeare bol svedkom konca stredoveku a začiatku renesancie, ktoré sa vyznačovali búrlivým individualizmom. Vo svojej tvorbe sa vracia k skutočnému, reálnemu životu a poukazuje na dôležitosť harmónie medzi citom a rozumom a medzi človekom a prírodou. Svoju pozornosť upriamil na človeka, ktorého vykresľuje zo všetkých strán. Vytvára rôzne charaktery a ženské hrdinky sú v jeho dielach rovnocenné mužom. Jeho hrdinami sú silné osobnosti, ktoré majú odvahu búriť sa proti spoločenským konvenciám, sú pragmatickí, mierne egoistickí, cynickí a v priebehu času sa vyvíjajú. Shakespeareova tvorba je veľmi rozsiahla, obsahuje poéziu, tragédie, komédie, tragikomédie a historické hry. Inšpirovali ho anglické, škótske a írské kroniky, antickí autori a renesanční umelci a filozofi, akými sú Macchiavelli, Boccaccio a Petrarca . Na začiatku prepisoval staršie hry a spolupracoval s niektorými dramatikmi. Spočiatku sa nestaral o publikovanie svojich hier, pretože z tridsiatich šiestich hier prvého fólia pod názvom História, komédie a tragédie pána Williama Shakespeara vyšlo predtým len 18. Na súbornom vydaní hier mali podiel jeho priatelia a spoluherci. Pre lepšie pochopenie Shakespeareovho umeleckého vývinu rozdelíme jeho dramatickú tvorbu na štyri obdobia. Shakespeare sa stotožňoval s myšlienkami a názormi svojej doby a prijal tzv. alžbetínsky či renesančný svetonázor, ktorý využíval vo svojich dramatických dielach. Tieto renesančné prvky nachádzame najmä v komédiách plných optimizmu, humoru a spontánnej veselosti. Vo svojich kronikách sa zaoberal národnou

históriou, ktorá bola v rokoch rastúceho patriotizmu zárukou úspechu, a čerpá v nich z Holinshedovej kroniky.

V *Hamletovi* autor opisuje zvrät k tragickému koncu života. Prvá polovica je renesančná optimistická, v druhej polovici je temná a pesimistická. Jeho diela ovplyvňoval prevažne jeho pesimistický pohľad na svet. V diele sa zamýšľa nad hodnotami svojho života. Reaguje na svoj životný osud. V diele využil metafory – z ktorých vidieť jeho konkrétnu znalosť života. Do diela chcel taktiež vnieť schopnosť prežitia ľudského citu a každej ľudskej situácie.

Tragédia *Rómeo a Júlia* odráža obraz pozemského života. Obraz kladných a záporných vlastností ľudí. Vychádzal z mnohých predlôh, upravoval staré príbehy a námety. Príčinou tragédie v jeho hrách je ľudská vášeň alebo náhoda. Najviac diel vytvoril v posledných 5 rokoch svojho života. Vytváral tragédie, do ktorých vnášal svoj osud. Často používa pesimistické výrazy. Vyskytujú sa tu aj komické prvky ale sú redukované. Jeho tvorbu ovplyvňovala spoločnosť v ktorej žil, odsudzoval zlobu ľudí. Dielo odráža reálny pohľad na život a na svet.

Umenie 20. storočia

Umenie 20. storočia predstavuje široké spektrum štýlov, smerov a tendencií, ktoré sa formovali na pozadí historických udalostí, hospodárskych, kultúrno-spoločenských a politických zmien, striedajúcich sa v rýchlom tempe. V 20. storočí vznikli mnohé nové postupy, ktoré vnímanie, interpretáciu a hodnotenie umeleckej tvorby zmenili od základov. Komunikačný jazyk mnohých diel 20. storočia, i keď je čitateľný a stelesňuje univerzálnu ľudskú skúsenosť, pre niektorých sa zdá nezrozumiteľný. Jedným z príkladov je výtvarný smer s názvom **americký abstraktný expresionizmus**, ktorý má pôvod v surrealizme. Najvýznamnejším predstaviteľom uvedeného smeru je **Jackson Pollock**.

Počas života bol Jackson Pollock označovaný za najväčšieho žijúceho amerického maliara. V súčasnosti ho s troškou sarkazmu možno charakterizovať ako alkoholika, ktorý namaloval obraz za 140 miliónov dolárov (do roku 2011 to bola najvyššia suma, za ktorú bol obraz predaný). Kým teda v skutočnosti bol? Výtvarná verejnosť sa zhoduje v jednom. Jednalo sa o autora, ktorého obrazy boli verným odrazom jeho mysle a duše. Na uvedenú skutočnosť poukazuje v jednom z rozhovorov: „Maľovanie je sebaobjavovanie. Každý dobrý maliar maľuje to, čím je“. Jeho život bol poznačený ťažkými depresiami a alkoholizmom. V mladosti bol vylúčený z dvoch stredných škôl a neskôr po absolvovaní štúdia umenia na Art Students League v New Yorku sa pre svoj stále zhoršujúci alkoholizmus dokonca musel podrobiť štvorročnej psychoterapii, počas ktorej bol vedený vyjadrovať myšlienkové a pocitové pochody odohrávajúce sa v jeho podvedomí prostredníctvom umenia.

Paradoxne práve uvádzaný hektický život, depresie a alkoholizmus dodávali do jeho diel charakteristickú dynamiku. Pollock celkom zmenil históriu umenia tým, že verejnosti vylial vedro farby do tváre. Spútal silu tvorivej energie, aby ju využil vo frenetickej a psychofyzikálnej akcii. Svoje diela potom maľoval každou bunkou v tele a vynaložil úžasnú energiu, ktorá stála za objavenie. Pollockove radikálne prvky maľovania ako napríklad úplné odmietnutie palety a chýbajúca tradičná perspektíva stavajú jeho dielo do pozície dôležitého medzníka výtvarného umenia 20. storočia. Jeho maľby preto nie sú náhodné fľakance farieb na

plátne, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať, ale sú výsledkom najvyššieho duševného prežívania a umenie je tak motivované nadzmyslovo.

Záver

Seminárnou prácou sme poukázali na skutočnosť, že umelecké diela vytvorené človekom (umelcom) sú odrazom jednak doby, v ktorej žil a jednak jeho vnútorného sveta. Následkom spolupôsobenia obidvoch uvedených skutočností je fakt, že v priebehu dejín vzniklo obrovské množstvo rozličných umeleckých smerov, kedy umelecké diela menili nielen svoju vizuálnu stránku, ale s vývinom intelektu aj stránku zmyslovú a vyjadrovaciu.

Pre praveké umelecké diela boli charakteristické jednoduché maľby, tance, sochy, ktorými umelci vyjadrovali konkrétne životné situácie a ľudské spolunažívanie (radosť z lovu, oslava úlovku, plodnosť, silné postavenie ženy). Staroveké umelecké diela predstavujú posun najmä po stránke vizuálnej, kedy sa umelci ich prostredníctvom snažili o vyjadrenie kalokagatie a úctu k božstvu ako najvyššieho dobra. V renesančných a humanistických dielach na rozdiel od predchádzajúcich období ľudských dejín konečne možno pozorovať aj ich psychologicky rozmer. Diela už nie sú len vyjadrením vonkajšieho sveta alebo dosiahnutia určitého stavu, ale sú aj odrazom vnútorného sveta umelca (pocity, názory, postrehy na danú dobu, vnútorné rozpoloženie). Právě postupné zvýrazňovanie a prehlbovanie duchovného rozmeru diel vyjadreného prostredníctvom umelcových pocitov, názorov či aktuálneho psychologického a duševného rozpoloženia dosahuje vrchol v 20. storočí a samozrejme kontinuálne prechádza do 21. storočia.

Záverom už len uvedieme jednu z myšlienok Jacksona Pollocka, v ktorej krásne podčiarkuje uvedené zhrnutie a zároveň výstižne charakterizuje moderného umelca: „Moderný umelec vyjadruje svoj vnútorný svet - energiu, dynamiku a ďalšie sily, ktoré ním hýbu“.

Použitá literatúra

- <http://www.erichmistik.sk/knihy/vstup.pdf>
- [https://sk.wikipedia.org/wiki/Praxiteles_\(soch%C3%A1r\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Praxiteles_(soch%C3%A1r))
- https://sk.wikipedia.org/wiki/William_Shakespeare
- <http://referaty.aktuality.sk/william-shakespeare-hamlet/referat-19910>
- <http://referaty.aktuality.sk/william-shakespeare-romeo-a-julia/referat-3535>
- <http://referaty-seminarky.cz/myron-polykleitos-feidias/>
- https://old.ukf.sk/dokumenty/dalsievzdelavanie/Projekt-U3V/U3V_DejinyVytvarnehoUmenia.pdf
- <http://miklosova.blog.sme.sk/c/361149/o-alkoholikovi-ktory-namaloval-obraz-za-140-milionov-a-jeho-muzeu.html>
- http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=349